

system of training exercises, tasks, games, according to the specified stages of training. The proposed method will effectively influence the development of the syntactic side of speech of children of primary school age with severe speech disorders in general.

Key words: children of primary school age, severe speech disorders, the methods, complex syntactical constructions, system of educational and training exercises.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2020.40.15

УДК 37.013.42

Н.А.Ярмола
nat.yar1978@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9374-5543

К.С.Торон
torop.kristina@gmail.com
orcid.org/0000-0002-2330-1960

СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНА РОЛЬ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті окреслено теоретико-методологічні основи компетентнісного підходу в освіті, що були розроблені провідними вітчизняними науковцями. Акцентовано увагу на системоутворювальній ролі компетентностей в організації навчального процесу для дітей з особливими потребами.

Результати науково-педагогічних спостережень і практика засвідчили, що важливим напрямом реформування шкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами в контексті реалізації основних положень Нової української школи є запровадження компетентнісного підходу у навчанні. У зв'язку з цим, у колі наукових інтересів в галузі спеціальної педагогіки, значної актуальності набуває питання формування ключових компетентностей в учнів з особливими освітніми потребами, їх наукове обґрунтування та практичне використання в освітньому процесі. Тому цілком очевидно, що актуальність означеної проблеми залишає її однією з нагальних в сучасній науці.

Ключові слова. Компетентнісний підхід, діти з особливими освітніми потребами, формування ключових компетентностей, системоутворювальну роль компетентностей.

Постановка проблеми. Стрімкі зміни в усіх сферах життя та діяльності людини визначають динаміку сучасного суспільного розвитку, диктують нові вимоги до формування принципово нових підходів до модернізації національної системи освіти відповідно до демократичних засад українського суспільства, що виступає основою для подальшого формування високо розвинутої держави.

Удосконалення системи освіти, як одного із соціальних інститутів, визначається зміною потреб суспільства, обумовлених характером і досягненнями науково-технічного і соціального прогресу. У контексті сказаного, набувають актуальності питання переходу від традиційних форм навчання до впровадження інноваційних підходів, сучасних технологій та оновлення методик в освітньому процесі, починають формуватися нові парадигми освіти, зокрема на засадах Концепції Нової української школи, що ставить на меті формування основних ключових компетентностей школярів, у тому числі з особливими освітніми потребами.

У цьому аспекті, саме реалізація компетентнісного підходу вимагає нового проектування, як результатів навчання, так і самого освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами. Відтак, пошук ефективних шляхів впровадження компетентнісного підходу та його ролі в організації навчального процесу для дітей з особливими потребами, залишається злободенною темою досліджень багатьох вчених.

Аналіз досліджень та публікацій. Освіта, як один із найважливіших соціальних інститутів схильна до постійного розвитку відповідно до зміни цілей та потреб суспільства. У той же час,

реагування освітніх систем на суспільні виклики часу відбуваються не автоматично, а опосередковано, в процесі розвитку громадської думки та активності педагогів, громадських і державних діячів, наукових досліджень та розвідок, вирізняючись певною інерційністю. Поруч з цим, сьогодні досить актуальним видається завдання формування сучасної філософії освіти, наближеної до життя людини та з урахуванням її життєвого потенціалу. На цій основі й повинна формуватись новий зміст освіти, який здатний впливати на формування компетентної, відповідальної людини.

Теоретико-методологічні основи компетентного підходу в освіті розроблялася і була представлені в працях І. Агапова (2012), С. Бондаря (2008), Н. Бібік (2004), І. Єрмакова (2004, 2012), О. Овчарук (2016), О. Пометуна (2009), І. Бех (2009, 2018), О. Савченко (2004, 2014), В. Серікова (2010), А. Хуторського (2004, 2012) та ін. Аналіз наукового доробку цих дослідників дозволив зробити висновок, що терміни «компетентність», «компетенція», «ключова компетенція» у них мають дещо інше тлумачення у порівнянні з дефініціями цих понять їх європейськими колегами. У працях І. Єрмакова, О. Ляшенка, О. Овчарук, О. Пометун, Л. Сохань, присвячених проблемам упровадження компетентно орієнтованого навчання, формування у випускників шкіл ключових компетентностей оцінюється як інноваційна педагогічна діяльність. О. Пометун (2004), с. 16) визначає компетентність «як спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок, спроможностей і ставлень, що дають змогу майбутньому фахівцю визначити, тобто ідентифікувати, і вирішувати незалежно від контексту проблеми, що є характерними для певного напрямку професійної діяльності». Поруч з цим, А. Хуторський (2002), с.141) наголошує, що компетенція включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, а компетентність співвідноситься з володінням людиною відповідної компетенції, разом з її особистісним відношенням до неї і предмета діяльності. Водночас, у Державному стандарті початкової загальної освіти (2018) компетентність розглядається як «набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається зі знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці».

На думку І. Єрмакова (2004), с. 128) переформатування змісту освіти «спонукає до пошуку нового комплексу ідей, створення інноваційної основи школи, школи життєвої компетентності, у якій би утверджувалась педагогіка життєтворчості». Потреба в удосконаленні змісту освіти диктує необхідність кардинальних змін у змістових, технологічних, управлінських складових інноваційного розвитку освіти, які покликані допомогти дитині оволодіти життєвою компетентністю в ситуативному контексті соціальних і духовних змін. Тому важливим критерієм якості освіти має бути здатність особистості до насиченого самостійного активного життя, з можливістю постійно самовдосконалюватися, відповідно реагувати на зміни, особливо у періоди технологічних і цивілізаційних перемін.

Наразі, фокус уваги зміщено зі знаннєвої моделі освіти (традиційної системи освіти) на модель компетентнісну. Причинами таких зрушень, на думку Н. Бібік (2004), с. 48), є надлишковість знань, їх розірваність, слабкий зв'язок з дійсністю, потребами практики. Саме компетентнісний підхід дозволяє подолати неузгодженість між складом і актуальністю змісту освіти.

Вивчення та узагальнення наукових джерел з питання компетентного підходу в організації навчального процесу дітей з особливими освітніми потребами показало, що вітчизняними науковцями висвітлені лише поодинокі аспекти цієї проблеми. В основному в роботах ми виявили висвітлення проблеми через призму законодавчої бази та загальних засад інклюзивної освіти в Україні (Концепція Нової української школи (2016), О. Бабяк, В. Засенко, Л. Прохоренко (2018), О. Чеботарьова (2019, 2020), Н. Ярмола (2019, 2020), К. Тороп (2020)).

Мета статті. Проаналізувати системоутворювальну роль компетентностей в організації навчального процесу для дітей з особливими потребами.

Виклад основного матеріалу. В сучасній освіті, традиційний підхід, який базується на необхідності «знати», переорієнтовується на компетентнісний, сутність якого «діяти» та «вміти». Відбувається зміщення акцентів з формування знань, умінь, навичок на практичний досвід вирішення проблем. Тобто, у контексті навчання компетентності розглядаються як певні характеристики особистості, яка має змогу активно діяти у різних сферах життя та належать до загальногалузевого змісту освітніх стандартів, тобто вміння практично застосовувати комплекс набутих знань у певному міждисциплінарному колі проблем.

З огляду на це, в українській освіті запроваджуються нові Державні стандарти, розробляються

типові програми, навчальні плани, оцінювання навчальних досягнень, підручники та ін. Вони повинні відповідати вимогам часу, містити найновіші ідеї викладання та оновлений зміст освіти, та орієнтувати здобувача освіти на набуття ключових компетентностей.

Визначним кроком у процесі вдосконалення системи освіти стало затвердження в 2016 році концепції Нової української школи, яка покликана здійснити ґрунтовну реформу загальної середньої освіти, на меті якої запровадження нового змісту освіти, заснованого на формуванні компетентностей, що є основою для успішної самореалізації та становлення людини у суспільстві.

У 2018 році Уряд ухвалив рішення щодо затвердження Державного стандарту початкової освіти, а у 2020 році затверджено Державний стандарт базової середньої освіти. У нормативно-правових актах відзначено, що державні стандарти загальної середньої освіти є загальними вимоги до обов'язкових результатів навчання та компетентностей здобувача загальної середньої освіти відповідного рівня. Вищезгадані документи є визначальними щодо загального обсягу навчального навантаження та форм державної атестації здобувачів освіти на відповідному рівні загальної середньої освіти, характеристик змісту навчання, принципів організації освітнього процесу, систем управління змістом освіти, змістових ліній та очікуваних результатів навчання за освітніми галузями.

Поряд з цим, орієнтація школи на формування в учнів ключових компетентностей передбачає впровадження найбільш ефективних технологій та методів навчання, що зумовлює оновлення та осучаснення навчально-методичного забезпечення змісту освіти. Як слушно твердить В. Кремень – «є необхідність по-новому визначити мету навчання і функції навчального процесу в контексті сучасних цивілізаційних змін та нових вимог, які постають перед людиною». Вчений вказує на те, що потрібно сформувати у дитини уміння, навички і бажання вчитися впродовж життя, щоб завжди бути конкурентоспроможним, при цьому основне завдання освіти в тому, щоб забезпечити індивідуальну й самостійну роботу учня, перебудувати зміст і методики навчання (з орієнтацією на компетентність), і лише тоді суспільство таких людей і буде знаннєвим суспільством.

Вказані пріоритети лежать в основі реформування як сучасної освіти так сучасних закладів освіти, головне завдання яких – підготувати компетентну особистість, здатну приймати правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а майбутньому і професійних ситуаціях.

Зважаючи на вищесказане, варто підкреслити, що важливим напрямом реформування української системи, у тому числі освіти дітей з особливими освітніми потребами, в контексті виконання основних принципів Нової української школи є впровадження компетентнісного підходу в навчанні. Наукові дослідження зарубіжних та вітчизняних вчених вказують на ефективність запровадження компетентнісного підходу у навчанні завдяки своїй багатоаспектності та багатогранності, системності та комплексності, що впливає на ефективність освітнього процесу, наповнюючи його практичним змістом (І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, І. Зимня, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Парамонова, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторський та інші). Науковці підкреслюють, що компетенція і компетентність є різними поняттями. Компетенція – це інтегрований результат опанування знаннями, уміннями, навичками, способами діяльності та певним досвідом.

Формування та розвиток у дітей ключових компетентностей стало необхідним і новим концептуальним орієнтиром у шкільній освіті XXI століття, оскільки одним із основних чинників становлення особистості є сформованість життєвої компетентності як здатності застосовувати набуті знання, уміння, навички у практичній життєдіяльності. Це, в свою чергу, зумовлює перегляд змістового та корекційно-розвивального забезпечення освіти дітей з особливими освітніми потребами.

В контексті навчання дітей з особливими освітніми потребами, на думку В. Засенко, Л. Прохоренко, компетентнісний підхід передбачає опанування не специфічними предметами, вміннями та навичками, навіть не абстрактними інтелектуальними або логічними операціями, а конкретними, життєвими, які необхідні дитині будь-якого віку. Цей підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами, за визначенням В. Засенко, Л. Прохоренко (2018), с.161), тісно пов'язаний з особистісно-орієнтованим та діяльнісним підходами, тобто передбачає:

- переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі;
- зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок на формування й розвиток у дітей здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях.

Основними принципами компетентнісного підходу в освіті дітей з особливими потребами на думку В. Засенко, Л. Прохоренко (2019) с. 138) визначено:

- освіта для життя, успішної соціалізації в суспільстві та особистісного розвитку на основі засвоєння учнями соціально значущих умінь (компетенцій);

- оцінювання для надання можливості учневі самому планувати свої освітні результати й удосконалювати їх у процесі постійного самооцінювання; різноманітні форми організації самостійної, осмисленої діяльності учнів на основі власної мотивації та відповідальності за результат;

- матрична система управління, делегування повноважень, залучення батьків, учнів і людей із зовнішнього оточення до управління освітою та оцінювання діяльності тощо.

У Концепції НУШ окреслено, що компетентнісний підхід в навчанні тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим (потребує трансформації змісту освіти, перетворення його з моделі «для всіх» на суб'єктивні надбання одного учня, такі що їх можна виміряти) та діяльнісним (може бути реалізований лише в діяльності, тобто в процесі використання конкретним учнем певного комплексу дій).

Компетентнісний підхід у навчанні забезпечує право кожного учня на індивідуальний розвиток з урахуванням його пізнавальних можливостей. При цьому орієнтуються на зону ближнього розвитку дитини, тобто на його потенційні можливості, які реалізуються на даний час завдяки педагогічному впливу, а в подальшому стануть надбанням самостійної життєдіяльності дитини.

Аналіз нормативно-правового та навчально-методичного забезпечення змісту освіти вказує на те, що компетентнісні результати навчання учнів з особливими освітніми потребами визначено у Типових освітніх програмах, Критеріях оцінювання навчальних досягнень, підручниках для учнів з особливими освітніми потребами, які підготовлені та видані за останні 5 років.

Авторами вищезгаданих матеріалів до ключових (життєвих) компетентностей учнів з особливими освітніми потребами віднесено (О. Чеботарьова, Н. Ярмола), с.12-14):

- володіння державною мовою, що передбачає елементарні уміння та навички (в межах мовленнєвих можливостей) усно і письмово висловлювати свої думки, усвідомлення ролі мови для спілкування та культурного самовираження;

- можливість спілкуватися рідною мовою (в межах пізнавальних можливостей), що передбачає використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади;

- математична компетентність, що передбачає застосування (в межах пізнавальних можливостей) математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини; - компетентності у галузі природничих наук, що передбачають формування пізнавального досвіду, прагнення самостійно чи в групі спостерігати та досліджувати, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

- соціально-трудова компетентність, що передбачає формування трудових умінь та навичок, що забезпечують подальшу здатність до успішного опанування основ професійно-трудової діяльності, набуття навичок практичної життєдіяльності;

- екологічна компетентність, що передбачає сформованість уявлень щодо екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання та збереження природних ресурсів;

- інформаційно-комунікаційна компетентність, що передбачає опанування елементарними основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, можливість безпечного використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

- навчання впродовж життя, що передбачає опанування життєво необхідними базовими уміннями і навичками, що сприятимуть подальшій соціальної адаптації та інтеграції в суспільство;

- громадянські та соціальні компетентності, що передбачає уміння діяти (в межах своїх можливостей) в життєвих ситуаціях, ідентифікувати себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

- культурна компетентність, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтва) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості, формування навичок культури поведінки в соціумі;

- основи фінансової грамотності, що передбачає формування уявлень про грошові одиниці,

необхідні для здійснення та організації побутової життєдіяльності, залучення до сфери соціально-побутової та елементарної економічної діяльності.

На думку науковців, зокрема Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіної, О. Чеботарьової, Н. Ярмоли (2018, 2019, 2020), спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: спілкуватися, взаємодіяти та співпрацювати з дорослим та однолітками, сприймати інструкції та навчальні завдання, керувати емоціями, регулювати власну поведінку. Формування життєвих компетентностей у періоді шкільного навчання відбувається шляхом цілеспрямованого формування навчально-пізнавальної діяльності на уроках з основних предметів та корекційно-розвивальних заняттях. Саме через навчання відбувається становлення особистості школяра, який в процесі практичної діяльності вчиться розуміти умову завдання, засвоює способи їх вирішення, планує свої дії, досягає та оцінює результати своїх дій. Все це впливає на розширення соціально-адаптаційних можливостей до подальшого засвоєння загальноосвітніх завдань.

Аналіз характеристик компетентісно-зорієнтованого підходу з тенденціями інноваційних змін у спеціальній освіті переконливо свідчать про те, що найоптимальнішою умовою досягнення результатів навчання – формування компетентностей дітей з особливими освітніми потребами можуть бути визнані як спеціальне так й інклюзивне навчання.

Спеціальні заклади освіти – це стала мережа закладів з освітньою системою, яка пройшла складний і тривалий шлях розвитку і донині відіграє суттєву роль у підготовці дітей з особливими освітніми потребами до самостійного життя. Окрім кваліфікованого корекційно-розвивального супроводу, спеціальні заклади освіти забезпечують подальше становлення особистості дитини з особливими освітніми потребами, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток, формують здатність до творчого самовираження, розвитку пізнавальної діяльності, виховують ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та гідності інших людей, збереження здоров'я. Відбір змісту навчання у закладах спеціальної освіти відбувається з орієнтацією на усунення провідного порушення та пов'язаних з ним порушень фізичної, психічної і мовленнєвої функцій дітей та створення умов для формування життєвих компетентностей і самореалізації особистості, тобто має компетентісно-спрямований потенціал.

На перевагу спеціальної освіти, інклюзивне навчання безпосередньо пов'язане з широкими можливостями для навчання за складнішою навчальною програмою, завдяки чому процес набуття вмінь і навичок відбувається більш стрімко, а академічні досягнення покращуються. Навчальний заклад, який впроваджує інклюзивне навчання, надає дитині з особливими потребами, по-перше, можливість здобути освіту відповідно до своїх індивідуальних здібностей, по-друге, вільно спілкуватися та займатися спільними справами зі своїми однолітками.

Інклюзія передбачає особистісно-зорієнтовані методи навчання, основою яких є врахування індивідуальних особливостей дитини, її здібностей, особливостей розвитку, індивідуального темпу навчання, власного суб'єктного досвіду тощо. Інклюзивне навчання підвищує самооцінку та сприяє розвитку самостійності у дітей з особливими потребами. Завдяки інклюзивному навчанню діти з особливими потребами будуть краще підготовлені до умов реального життя, мають більше можливостей брати участь у різних видах діяльності, що узгоджується з вимогами компетентісного підходу

Компетентісно спрямоване навчання вимагає урізноманітнення форм організації навчальної діяльності. При цьому перевага надається формам, які створюють таку ситуацію, коли кожен учень має можливість висловитись, виявити себе у навчальному процесі. Найбільш цінними з точки зору компетентісного підходу є індивідуальна навчальна діяльність, робота в парах чи групах.

На думку Л. Прохоренко (2020) с. 48-49) «дуже важливо, щоб використання тих чи інших методів, прийомів, форм навчання не було «даниною моді», їх добір і використання слід підпорядковувати змісту і меті навчального предмета, враховуючи при цьому вікові особливості учнів, їх можливості і здібності».

Висновки, перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Таким чином, теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел дає змогу зробити такі висновки.

Зміни в змісті компетентісної освіти зумовлені необхідністю використання теоретичних знань в різних життєво важливих ситуаціях, формуванні вмінь обґрунтовувати або спростити результати

досліджень, висловлювати судження, аргументації і висновки.

Компетентнісний підхід містить інноваційну модель навчання, в якій учні мають змогу опанувати навчання засобами нових методів, нових форм роботи, які будуть мотивувати учнів до навчання.

Головною особливістю компетентності як педагогічного явища є системоутворювальна роль у педагогічному процесі, що містить не специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загальнопредметні мисленнєві дії чи логічні операції (хоча, звісно, ґрунтується на останніх), а конкретні життєві, необхідні людині.

Ключові компетентності мають поєднувати знання, уміння, навички та забезпечувати продуктивність осіб у різних видах діяльності, яка базується на формуванні когнітивних, мотиваційних та соціальних компетентностей. Основна ідея ключових компетентностей полягає в тому, щоб навчити особистість самостійно отримувати знання.

Навчання, що базується на компетентностях, є функціональним підходом в освіті, оскільки воно передбачає отримання необхідних знань, навичок, розуміння, ставлення та цінностей для успішної праці і життя.

Відповідно, реалізація компетентнісної моделі в освіті передбачає принципові зміни в організації освітнього процесу, базується на ідеях розвитку людських ресурсів та саморозвитку освітніх інституцій і суб'єктів педагогічного процесу.

Системоутворююча роль компетентностей стосується не лише змісту освіти, але й передбачає формування в учнів певних навичок для життя й діяльності в соціальній сфері суспільства. За своїми базовими характеристиками: універсальність, відкритість, відповідність потребам простору і часу, – компетентнісний підхід дає змогу здійснювати навчання на всіх рівнях освіти протягом життя.

Реалізація ключових компетентностей у змісті освіти, передбачає свідоме ставлення суб'єктів навчання до виконання різних життєвих і соціальних ролей.

Необхідність модернізації сучасної освіти спонукає вчених до обґрунтування та пошуку способів реалізації компетентнісного підходу в освіті. І змістовна, і процесуальна складові компетентнісного підходу спрямовані на досягнення нового цілісного освітнього результату, який віддзеркалює підсумок одночасного засвоєння змісту освіти й розвитку особистості, що опанувала значущий для неї зміст.

В умовах компетентнісного підходу здебільшого акцентують увагу на результаті навчання, при цьому як результат розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність дитини діяти в різних проблемних ситуаціях, застосовувати досвід засвоєної діяльності в певній сфері.

Отже, проаналізовані дослідження та нормативні документи свідчать, що компетентнісний підхід в освіті дітей з особливими освітніми потребами – це сучасний вектор розвитку освіти. А для успішної його реалізації, є необхідним впровадження нових педагогічних ідей, технологій, методів та підходів у освітній процес закладів освіти. Оскільки особливістю компетентнісного підходу є сучасна філософія навчання, нові ідеї та парадигми, безумовним стає те, що відповідно до неї мають бути адаптованими всі компоненти освітнього процесу. Тільки за умови охоплення всіх його складових можна досягти формування компетентності учнів з особливими освітніми потребами як інтегрованого результату навчання.

Список використаних джерел:

1. **Бойчук Ю. Д.** Компетентнісний підхід як основа модернізації сучасної освіти. Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти. 2013. Вип. 13. С. 130–135
2. **Бібік Н.В.** Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз /Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / За загальною редакцією О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – С. 45 -50.
3. **Бех І. Д.** Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці / І. Д. Бех // Виховання і культура. – 2009. – № 12 (17, 18) – С. 5–7.
4. **Засенко В. В., Прохоренко Л. І.** (2018) Нова українська школа – стратегія розвитку освіти дітей з особливими потребами. Nauka Edukacja Wychowanie IPraca. Warszawa-Siedlce.
5. **Єрмаков І. Г., Пузіков Д. О.** Проектне бачення компетентнісно спрямованої 12-річної середньої школи: Практич.зорієнт. посіб. – Запоріжжя: Центріон, 2005.
6. **Савченко О. Я.** Уміння вчитися як ключова компетентність загальної середньої освіти / О. Я. Савченко // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С., 2004. – С. 34–52.
- 7.

Тороп К. С. Модель соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційного центру. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2015. Вип. 30. С. 175–179. **8. Пометун О. І.** Компетентнісний підхід до оцінювання рівнів досягнень учнів / О. І. Пометун. – К.: Презентація на нараді Центру тестових технологій 19.10.2004 р. – С. 16–18. **9. Чеботарьова О., Ярмола Н. та ін.** (2019) Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями. / навчально-методичний посібник / авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. – 233 с. **10. Ярмола Н.А.** Формування соціальної компетентності дітей з інтелектуальними порушеннями. Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення: 2020. Вип. 1. С. 71–76. **11. Zasenkov V., Prokhorenko L.** Educational development priorities for people with special needs in Ukraine. Education: Modern Discourses. 2018. № 1. P. 161–166. URL: <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2018-1-15>. **12. Хуторской А.В.** Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Ученик в общеобразовательной школе. – М.: ИОСО РАО, 2002. – с.135-157. **13. Yarmola N. A., Torop K. S.** (2020) The current state of the system of general secondary education of children with special educational needs in Ukraine. Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends : Collective monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2020. R.452-469 DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-023-0-28>

References:

- 1. Boichuk Yu. D.** Kompetentnisnyi pidkhid yak osnova modernizatsii suchasnoi osvity. Osvitnii prostir. Hlobalni, rehionalni ta informatsiini aspekty. 2013. Vyp. 13. S. 130–135 **2. Bibik N.V.** Kompetentnisnyi pidkhid: refleksivnyi analiz / Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukrainski perspektivy: Biblioteka z osvitoi polityky / Za zahalnoi redaktsiiei O.V. Ovcharuk. – K.: «K.I.S.», 2004. – S. 45–50. **3. Bekh I. D.** Teoretyko-prykladnyi sens kompetentnisnoho pidkhodu u pedahohitsi / I. D. Bekh // Vykhovannia i kultura. – 2009. – № 12 (17, 18) – S. 5–7.
- 4. Zasenkov V. V., Prokhorenko L. I.** (2018) Nova ukrainska shkola – stratehiia rozvytku osvity ditei z osoblyvymy potrebamy. Nauka Edukacja Wychowanie IPraca. Warszawa-Siedlce. **5. Yermakov I. H., Puzikov D. O.** Proektne bachennia kompetentnisno spriamovanoi 12-richnoi serednoi shkoly: Prakt.zorient. posib. – Zaporizhzhia: Tsentron, 2005. **6. Savchenko O. Ya.** Uminnia vchytysia yak kliuchova kompetentnist zahalnoi serednoi osvity / O. Ya. Savchenko // Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti : svitovyi dosvid ta ukrainski perspektivy. Biblioteka z osvitoi polityky / za zah. red. O. V. Ovcharuk. – K. : K.I.S., 2004. – S. 34–52. **7. Torop K. S.** Model sotsializatsii ditei z intelektualnymy porushenniamy v umovakh navchalno-reabilitatsiinoho tsentru. Naukovyi chasopys Natsionalnogo pedahohichnogo universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 19 : Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia. 2015. Vyp. 30. S. 175–179. **8. Pomետун О. І.** Компетентнісний підхід до отсінювання рівнів досіахнен учнів / О. І. Пометун. – К.: Презентація на нараді Тсентру тестовых технolohii 19.10.2004 р. – С. 16–18. **9. Чеботарова О., Ярмола Н. та ін.** (2019) Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями. / навчально-методичний посібник / авт.: О. Чеботарова, Н. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Міакушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За наук. ред.: О. Чеботарової, І. Сухіної. – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. – 233 с. **10. Ярмола Н. А.** Формування соціальної компетентності дітей з інтелектуальними порушеннями. Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення: 2020. Вип. 1. С. 71–76. **11. Zasenkov V., Prokhorenko L.** Educational development priorities for people with special needs in Ukraine. Education: Modern Discourses. 2018. № 1. R. 161–166. URL: <https://doi.org/10.32405/2617-3107-2018-1-15>. **12. Khutorskoi A.V.** Klyuchevye kompetentsyy kak komponent lychnostno-oryentirovannoi paradyhmy obrazovaniya // Uchenyk v obshcheobrazovatelnoi shkole. – M.: YOSO RAO, 2002. – s.135-157. **13. Yarmola N. A., Torop K. S.** (2020) The current state of the system of general secondary education of children with special educational needs in Ukraine. Pedagogical and psychological sciences: regularities and development trends : Collective monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2020. R.452-469 DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-023-0-28>

Ярмола Н.А., Тороп К.С. Системообразующая роль компетентности в организации учебного процесса для детей с особыми потребностями.

В статье обозначены теоретико-методологические основы компетентностного подхода в образовании, разработанные ведущими отечественными учеными. Акцентируется внимание на системообразующие роли компетенций в организации учебного процесса для детей с особыми потребностями.

Результаты научно-педагогических наблюдений и практика показали, что важным направлением реформирования школьного образования детей с особыми образовательными потребностями в контексте реализации основных положений Новой украинской школы является введение компетентностного подхода в обучении. В связи с этим, в кругу научных интересов в области специальной педагогики, значительную

актуальность приобретает вопрос формирования ключевых компетенций у учащихся с особыми образовательными потребностями, их научное обоснование и практическое использование в образовательном процессе. Поэтому вполне очевидно, что актуальность этой проблемы оставляет ее одной из насущных в современной науке.

Ключевые слова: Компетентностный подход, дети с особыми образовательными потребностями, формирование ключевых компетентностей, системообразующие роль компетенций.

Yarmola N.A, Torop K.S The system-forming role of competence in the organization of the scientific process for children with special needs.

The article outlines the theoretical and methodological foundations of the competence approach in education, which were developed by leading domestic scientists. Emphasis is placed on the system-forming role of competencies in the organization of the educational process for children with special needs.

The improvement of the education system as one of the social institutions is determined by the changing needs of society, due to the nature and achievements of scientific, technological and social progress.

In this context, the issue of transition from traditional forms of learning to implementation innovative approaches, modern technologies and updating of methods in the educational process, new paradigms of education are beginning to be formed, in particular on the basis of the Concept of the New Ukrainian School, which aims to form the main key competencies of students, including those with special educational needs.

The results of scientific and pedagogical observations and practice have shown that an important area of reforming school education for children with special educational needs in the context of implementing the basic provisions of the New Ukrainian School is the introduction of a competency-based approach to learning. In this regard, in the field of scientific interests in the field of special pedagogy, the issue of formation of key competencies in students with special educational needs, their scientific substantiation and practical use in the educational process is becoming increasingly important. Therefore, it is obvious that the urgency of this problem leaves it one of the most urgent in modern science.

Keywords: Competence approach, children with special educational needs, formation of key competencies, system-forming role of competencies.